

УДК 327(477+438)

Леся Алексієвець, Микола Алексієвець, Ірина Ільчук

**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ
В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ**

У статті проаналізовано основні тенденції та проблеми сучасного українсько-польського економічного співробітництва в контексті європейсько-атлантичної інтеграції і геополітичної трансформації сучасності.

Ключові слова: Україна, Республіка Польща, українсько-польські відносини, економічне співробітництво, європейсько-атлантична інтеграція.

Економічний напрямок українсько-польських міждержавних відносин є стратегічно важливим для налагодження взаємодії України з європейським економічним простором. Польсько-українське співробітництво вибудовується на нових засадах європейсько-атлантичного спрямування. Республіка Польща не лише позитивно поставилася до українського бажання бути в Європі, а й протягнула руку допомоги у непростий час криз, що особливо простежується в економічній сфері.

Означеним питанням, присвячені праці як українських, так і зарубіжних авторів, зокрема: Л. Алексієвець, О. Бабак, В. Борщевського, В. Глібова, Д. Горука, О. Дашевської, П. Чернеги, М. Янківа, Б. Сурмач, К. Федоровича, В. Серчика, М. Чієшлика та ін. Наукова актуальність теми зумовлена тим, що у запропонованому контексті вона ще розроблена недостатньо. У даній статті робиться спроба розглянути українсько-польські відносини у період 1991–2014 рр. в контексті європейсько-атлантичної інтеграції й глобалізаційних процесів.

Зауважимо, що Україна і Польща – дві постсоціалістичні держави, які в економічному розвитку мали приблизно однакові можливості. Хоча, на відміну від України, польська економіка характеризувалася нижчим рівнем залежності від колишніх республік Радянського Союзу, меншою економічною централізацією і вищим ступенем приватної власності, якої в Україні була практично не було. Завдяки високій ефективності трансформації польська економіка інтенсивно розвивалася [1, с. 158]. Зовнішньоекономічні відносини між Україною та Польщею вибудовувалися на двох основних рівнях: удосконалення форм співробітництва (торгівля, інвестиції, обмін технологіями й ін.) та участь в інтеграційних процесах, особливо вступ у європейські структури. Загальновідомо, що євроінтеграція відкриває для країн великі перспективи і служить гарантом економічної безпеки [1, с. 54].

Сучасні міжнародні економічні відносини відіграють фундаментальну роль, але глобальна економіка потребує міцної правової основи. Українсько-польське економічне співробітництво здійснюється на основі міждержавних та міжурядових угод, які охоплюють різноманітні аспекти зовнішньоекономічних відносин. Україна і Польща – це найбільші держави в Центральній-Східній Європі, й добросусідські відносини обох країн у сфері економічного співробітництва є запорукою для стабільного розвитку всього регіону. На початку 90-х рр. XX ст. спостерігалася нерівномірність розвитку економічних систем двох країн, тому й становлення економічної співпраці відбувалося повільними темпами. Основним документом, що регулював українсько-польські економічні відносини на початку 1990-х рр., була Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин [2], підписана 13 жовтня 1990 р. Документ акцентує на політичних питаннях співробітництва і містить загальні положення економічного спрямування. Обидві сторони підкреслювали першорядну важливість економічного співробітництва. В подальшому конкретне визначення завдань співпраці доручено урядам обох країн. Значним поштовхом у регулюванні економічних відносин Києва і Варшави стало підписання міжурядової Угоди про торгівлю та економічне співробітництво (4 жовтня 1991 р.) [3]. Саме цей міжнародний документ став основою, на яку обидві країни опирались при визначенні стратегії співпраці. Положення, що в ньому містилися, встановлювали форму взаєморозрахунків (конвертованість валюти), регулювали економічне співробітництво на регіональному рівні та форми контактів між підприємствами. Республіка Польща була визнана одним із найголовніших партнерів для України.

У Варшаві 18 травня 1992 р. під час першого офіційного візиту Президента України Л. Кравчука до Польщі підписано, як ми вже зазначали, Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво [4]. У статті п'ятій задекларовано, що сторони сприятимуть економічному співробітництву, зокрема в створенні, розвитку та поширенні загальноєвропейських стандартів. Окрім того, під час візиту Президента України до Польщі підписано низку міжгалузевих домовленостей та угод, у тому числі таких, що безпосередньо спрямовані на створення договірно-правової бази українсько-польських торговельно-економічних відносин серед них: Угоду між Міністерством сільського господарства і продовольства України та Угоду між Міністерством сільського господарства і продовольства Республіки Польща про господарське й науково-технічне

співробітництво [5], Угоду між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжнародні автомобільні перевезення [6].

Пріоритетним напрямком зовнішньоекономічної діяльності будь-якої країни є розвиток торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва. Для обговорення питання співробітництва в цих сферах наприкінці 1992 р. до посольства України в Республіці Польща прибула прем'єр-міністр Польщі Х. Сухоцька. Під час зустрічі посадовець наголосила, що першочерговим завданням польсько-українських економічних взаємин є відродження на нових засадах торговельно-інвестиційного співробітництва [7, с. 212]. Після цього діалог між урядами країн дещо поживавився. Під час січневого візиту Х. Сухоцької в 1993 р. у Київ важливим, з погляду розвитку економічної співпраці, стало підписання міжурядової Конвенції про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попереджень податкових ухилень [8]. Цей документ спростив умови вільного пересування населення обох країн, дав змогу без додаткового оподаткування працювати українцям у Польщі, а полякам в Україні. Поряд з даною Конвенцією підписано Угоду між Урядами України та Польщі про взаємне заохочення і захист інвестицій [9], що зобов'язувало сторони охороняти на своїй території інвестиції відповідно з Польщі та України, не обмежуючи прав інвесторів на управління, володіння, використання, розширення діяльності, продажу та отримання вигоди від інвестицій, а також про припинення у випадку інвестиційної та господарської діяльності в межах відповідної країни. Також, що не менш важливо, згідно з угодою, українських та польських інвесторів на території обох держав влада має трактувати як рівноцінні суб'єкти підприємництва, не піддаючись жодній дискримінації та обмеженням у частині надання податкових чи інших пільг [10, с. 65]. Тоді ж створено Українсько-польську змішану комісію з питань торгівлі та економічного співробітництва, що стала основою, в широкому розумінні інституційною формою економічного співробітництва між Україною та Польщею. До роботи в ній залучали представників усіх зацікавлених міністерств та відомств [10, с. 65]. Загалом, згідно з документами, підписаними між Україною та Польщею упродовж 1991–1993 рр., засновано три важливих координаційних органи: вже названу Міжурядову змішану комісію з питань торгівлі та економічного співробітництва (створена в січні 1993 р.), Міжурядову координаційну раду з питань торгівлі та економічного співробітництва (створена відповідно до Угоди про міжрегіональне співробітництво, підписаної в травні 1993 р.) та Консультативний комітет Президентів України й Республіки Польща (створений у травні 1993 р.) [11, с. 60]. Саме вони перебрали місію регулювання українсько-польських міждержавних економічних відносин, вирішення проблемних питань та пропозиції щодо розвитку економічної співпраці між обома країнами, особливо в контексті європейського вектору зовнішньої політики. На кінець 1992 р. припадає створення Польсько-Української Господарської Палати, що об'єднує інтереси понад 200 суб'єктів господарювання різних форм власності з Польщі та України. Головний пріоритет діяльності Палати – це розвиток польсько-українських економічних відносин, представлення і захист інтересів членів організації, надання професійних юридичних консультацій, допомога у відкритті підприємств та отриманні необхідних сертифікатів. Діяльність цієї Палати зосереджена, що дуже важливо, на ринках як України, так і Польщі [12].

На розвиток економічних відносин країн-партнерів дуже часто впливають зовнішньополітичні чинники: геополітичні, геоелектронічні та внутрішні, до яких відносять політичні, економічні й соціальні [1, с. 71]. Між Україною та Республікою Польща сформувалися партнерські відносини, які згодом перейшли на рівень двостороннього стратегічного співробітництва. Але впродовж усього періоду в Україні відбувалися певні політичні кризи – переорієнтація зовнішньополітичного вектору розвитку чи гальмування проходження у раніше задекларовані структури. Це все, звичайно, позначалося на стані відносин між нашими країнами не лише в політичній площині (зменшення політичних контактів чи охолодження взаємин), а й в економічній сфері – декларативність заяв, зниження рівня торговельно-інвестиційної співпраці. Навесні 1994 р. в Україні відбулися парламентські, а потім і президентські вибори, а також змінився уряд у Республіці Польща. Це спричинило затримку в співробітництві між обома країнами і трансформацію ділових та особистих контактів вищих органів влади. Лише наприкінці літа 1994 р. в м. Луцьку відбулася зустріч новообраних посадовців – Прем'єр-міністра України В. Масола та прем'єр-міністра Польщі В. Павляка. Метою зустрічі стало обговорення стану та перспектив українсько-польських відносин у галузі торговельно-економічного співробітництва. Саме ця зустріч допомогла визначити пріоритетні напрямки співпраці між країнами, акцентовано на сільському господарстві та переробці, машинобудуванні й промисловому комплексі, фармацевтичній промисловості та міжрегіональному співробітництві. Першочерговим завданням задля усунення проблем у двосторонній торгівлі визнали необхідність побудувати механізм системи взаємних розрахунків шляхом відкриття філій банків і започаткувати процес створення спільного українсько-польського інвестиційно-торгового банку [13].

Із листопада 1993 р. розпочався процес входження України до Світової організації торгівлі. Метою даної міжнародної організації є розроблення системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням. До цієї організації Україна і Польща йшли разом. Одним з кроків у

цьому напрямі стало підписання 17 серпня 1994 р. спільної «Декларації про принципи та напрями партнерства й співробітництва у сфері торгово-економічних зв'язків» [14]. У ній сторони домовилися про створення групи експертів для обговорення можливостей встановлення в економічних відносинах режиму вільної торгівлі відповідно до принципів і норм СОТ [14].

Багато спірних питань виникало при обліку митних експортно-імпортних оборотів між країнами. Задля розв'язання цієї проблеми, прагнення інтегрувати національні класифікації із західноєвропейськими партнерами і співробітництва між країнами в галузі статистики підписано Договір про співробітництво Центрального статистичного управління Республіки Польща та Міністерства статистики України від 22.02.1994 р. [15].

У 1995 р. Польща вступила в СОТ, що засвідчило суттєві успіхи у формуванні ринкової економіки та відкрило перед Варшавою перспективи європейської інтеграції. Україна в цей час продовжувала перебувати на пострадянському етапі розвитку [10, с. 71–72]. Хоча в економічній ситуації України й Польщі залишилося ще багато спільного: не вирішені питання реформування галузей економіки, зміни їх відповідно до сучасних ринкових стандартів, щоб зробити ці галузі високотехнологічними, енергоощадними й екологічно безпечними. Проте, якщо в Польщі були проблеми з реформуванням, насамперед вугільної галузі й оборонної сфери, то в Україні практично кожна з галузей, за незначним винятками, потребувала істотної реорганізації [16, с. 215]. Україна не досягнула хоч якихось серйозних зрушень у реформуванні власної економіки та поліпшенні соціальних стандартів життя населення. Це створювало певний ризик щодо перетворення українсько-польського співробітництва у своєрідний гальмівний чинник на шляху Польщі до ЄС [10, с. 71–72]. Але, незважаючи на ці побоювання, Варшава й Київ продовжили активізацію двосторонніх стосунків у господарській площині. Того ж року підписано Меморандум про діяльність у напрямі лібералізації торгівлі між Україною та Польщею, який передбачав усунення перешкод на шляху руху України до СОТ [10, с. 74].

18 грудня 1995 р. глава уряду України Є. Марчук прибув з робочим візитом у Варшаву, де зустрівся з прем'єр-міністром Польщі Ю. Олексою. Обговорювали питання підписання угоди про спрощення митних правил у двосторонній торгівлі [17, с. 271]. Сторони констатували, що в торгово-економічному і науково-технічному співробітництві між країнами набирають сили позитивні тенденції, але досягнутий рівень усе ж таки не відповідає потенційним можливостям співпраці. Глава уряду Польщі зазначив, що Варшава як член Центральноєвропейської ініціативи та учасниця угоди про зону вільної торгівлі країн Центральної Європи всіляко сприятиме входженню України до цих європейських структур. Польща висловила також за співпрацю в міжнародних економічних та фінансових організаціях і за підтримку діяльності в них України [18].

Українсько-польські переговори про співробітництво в економічній сфері тривали і на рівнях голів парламентів та урядів. 6 грудня 1995 р. Голова Верховної Ради України О. Мороз відвідав Польщу для зустрічі з Ю. Олексою. Темою розмови високопосадовців був стан міждержавних економічних взаємин [19, с. 263]. Цього ж року між Україною та Польщею підписано міжурядову Угоду про співробітництво і взаємну допомогу в митних справах, завдання якої полягало у створенні правової основи для поліпшення ситуації на прикордонних переходах і спрощення митного оформлення [20, с. 255].

9–11 жовтня 1996 р. на запрошення Прем'єр-міністра України в нашій країні перебував з офіційним візитом голова уряду Республіки Польща В. Цімошевич. Він провів зустрічі з Президентом України Л. Кучмою, Прем'єр-міністром П. Лазаренком та Головою Верховної Ради О. Морозом. Оскільки заявлено, що українсько-польські відносини виходять на рівень стратегічного партнерства, основне завдання керівництва держави полягало у наданню якісно нового характеру співробітництву в економічній сфері. Польський посадовець позитивно оцінив хід ринкових реформ в Україні та успішне проведення грошової реформи. Запевнив, що Польща прагне і надалі підтримувати реалізацію інтеграції України в європейські структури [21]. З ініціативи парламентів та міністерств закордонних справ у червні 1996 р. у Варшаві створено громадське об'єднання Українсько-Польський/Польсько-Український Форум, метою якого проголошено розвиток співробітництва між неурядовими, громадськими структурами та організаціями. 18 квітня 1997 р. у Києві відбулося перше спільне засідання Форуму. Польща активно підтримала вступ України до Ради Європи і центрально-європейської ініціативи, а також має намір усіляко підтримувати приєднання нашої держави до СОТ [22, с. 15].

Незважаючи на чимало труднощів в економічних відносинах між двома країнами, 23 січня 1997 р. під час робочого одноденного візиту українського Президента до Варшави був підписаний Меморандум про лібералізацію торгівлі між Україною та Польщею, що стало принциповим кроком до укладання угоди між двома країнами про зону вільної торгівлі в Центральній Європі. Цей меморандум – основний етап на шляху України до Угоди про режим вільної торгівлі з Польщею (це підтверджує і підписана у Варшаві 18 березня 1997 р. Пам'ятна записка про виконання

домовленостей, закріплених у Меморандумі) і механізм поступової інтеграції України до Європи та набуття нею статусу асоційованого члена в Європейському Союзі. Лібералізація двосторонньої торгівлі пов'язана з трьома головними економічними процесами перехідного періоду – стабілізацією, становленням ринку та структурною перебудовою економіки [22, с. 14].

Розвитку двосторонніх відносин сприяє активна інституційна співпраця – діяльність Українсько-Польської змішаної комісії з питань торгівлі та економічного співробітництва, яку очолювали прем'єр-міністри обох країн. Результатом стало підписання у березні 1997 р. українсько-польської Комплексної програми створення та організації виробництва нових конкуренто-спроможних кранів, підйомно-транспортного обладнання і будівельних машин [22, с. 15]; також підписана Угода про співробітництво у галузі фармакології та медичного устаткування [17, с. 271].

У травні 1999 р. під час візиту до Варшави української урядової делегації були обговорені питання, пов'язані з торговельним та виробничим співробітництвом обох держав. Обговорені проблеми формування нової нормативно-правової бази та кредитно-страхових механізмів для реалізації українськими і польськими підприємцями спільних проектів. Ця сама тематика стала предметом дискусій на Господарському саміті Польща–Україна, що відбувся у Жешові в червні того ж року [10, с. 76].

Головною особливістю українсько-польських економічних відносин упродовж 1990-х рр. була нерівномірність розвитку економічних систем двох країн. Польща показувала значну зацікавленість у співробітництві з Україною в економічній площині, але все ж таки становлення економічної співпраці у цей час відбувалося повільними темпами, порівняно з потенційними можливостями. Головним чинником таких складнощів була, на нашу думку, повільність економічних реформ в Україні. Хоча значним поштовхом для активізації економічної співпраці між країнами стало створення значної правової бази українсько-польських економічних відносин, яку формували практично без будь-яких принципових розбіжностей.

Упродовж 2001–2003 рр. Республіка Польща готувалася до членства в Європейському Союзі, тому інтенсифікації економічного співробітництва з Україною приділяла незначну увагу. Незважаючи на плідну працю, для подальшого поглиблення українсько-польського економічного співробітництва та його динамізації сторонам, після розширення Євросоюзу, спочатку потрібно було серйозно переформатувати договірно-правову базу, системно змінити її відповідно до вимог ЄС і гармонізувати з правом Євросоюзу [23, с. 190]. Побудова нової моделі двосторонніх економічних зв'язків у контексті розширення ЄС надзвичайно актуалізувалася. Одним із головних завдань стало спрямування спільних зусиль на мінімізацію потенційних втрат від змін торговельного режиму і максимальне використання можливостей, що відкриються з розширенням ЄС [24, с. 85].

Саме про актуальні аспекти інтегрування в європейські політичні й економічні структури йшлося під час роботи економічного форуму «Україна – Польща», що відбувся у червні 2003 р. в Одесі, у якому взяли участь президенти обох країн. На секційних засіданнях були розглянуті такі важливі для обох країн питання, як міжрегіональна співпраця і банківсько-фінансова справа, інвестиційне співробітництво, умови та процеси інтеграції, співробітництво у сфері малого й середнього бізнесу, транспортна інфраструктура обох країн та інші. Учасники секцій визначили не тільки проблеми, а й шляхи їх розв'язання. На завершальному засіданні, в якому взяли участь президенти двох країн, багато йшлося про те, що Україна має отримати для себе чимало переваг у зв'язку зі вступом Польщі до Євросоюзу. Усвідомлюючи ключове значення економічних факторів у процесі наближення країн Центральної та Східної Європи до європейських стандартів, Україна і Республіка Польща домовилися поглиблювати економічне співробітництво, зокрема у важкій промисловості, машинобудуванні, будівництві, фармацевтичній промисловості, сільському господарстві та переробці його продукції, транспорті, зв'язку, освоєнні природних ресурсів [25, с. 14].

Плідним був офіційний візит до Польщі Прем'єр-міністра України в січні 2003 р. Урядові делегації двох країн обговорили низку ключових проектів подальшого забезпечення динаміки двосторонньої торговельно-економічної співпраці. Зокрема, йшлося про активізацію будівництва нафтопроводу Одеса–Броди–Гданськ завдяки його широкому представленню на міжнародному рівні, залучення іноземних інвесторів, зокрема з країн ЄС і Казахстану. Обидві держави зацікавлені в будівництві транспортного коридору «Чорне море–Балтійське море (Одеса–Іллічівськ–Гданськ–Гдиня)», використання широкої залізничної колії на маршруті Луганськ–Ізов (Україна)–Грубешів–Славків (Польща). Також обговорювалися питання вироблення спільної політики в сільському господарстві, використання компенсаційних схем закупівлі польського енергетичного вугілля [25, с. 12].

Надзвичайно важливою подією для розвитку українсько-польських стосунків стало набуття Польщею 1 травня 2004 р. повноправного членства в ЄС. Попри низку негативних аспектів, ця подія мала позитивне значення для України. Наприклад, шенгенська система хоча й обмежує в'їзд громадян третіх країн в ЄС, але одночасно значно розширює свободу пересування всередині ЄС для тих, хто має шенгенську візу. Прикордонне співробітництво за таких умов сприятиме

приспосованню української економіки до вимог ЄС. Окрім того, Польща отримала змогу залучати гроші ЄС для фінансування польсько-українських проектів, які можуть давати користь економікам обох країн [26, с. 157]. В українсько-польських відносинах почала формуватися нова історична реальність, домінантою якої став європейський складник. Після вступу Польщі в ЄС взаємини між країнами змінилися.

Один з головних документів, що регулює відносини України та Польщі в економічній сфері після приєднання останньої до ЄС, – Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про економічне співробітництво [27], підписана 4 березня 2005 р. Цей документ передбачає сприяння розвитку взаємовигідного економічного співробітництва в усіх галузях і секторах економіки на принципах рівності та взаємної вигоди держав. Можливими шляхами реалізації співробітництва він визначає: проектування, будівництво, ремонт або реконструкцію, а також технічну і технологічну модернізацію об'єктів суб'єктами господарювання однієї держави на території іншої держави; взаємодію в реалізації проектів у нафтовому, газовому й електроенергетичному секторах, а також у сфері транспортної та прикордонної інфраструктури; запровадження механізмів, пов'язаних з фінансуванням, страхуванням і наданням гарантій для економічних проектів; взаємодії у сфері сертифікації і стандартизації; започаткування та підтримка всіляких форм контактів, обміну спеціалістами і технічним персоналом, навчання, участь у ярмарках та виставках, економічних місіях, рекламних й інших заходах, пов'язаних з економічним співробітництвом; розвиток співробітництва у галузі туризму [28]. Також обговорювали питання про створення українсько-польської Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва.

У 2007 р. підписано Угоду між Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики і Польським комітетом стандартизації про співробітництво у сфері стандартизації. Метою договору стало усунення технічних бар'єрів в економічних та торговельних відносинах, гармонізація національних стандартів, норм і правил з міжнародними та європейськими, допомога у становленні та вдосконаленні національної системи стандартизації відповідно до європейської моделі [29].

Зазначаючи про основи українсько-польського співробітництва, варто не оминати увагою інститути, які спрощують контакти між державами. Одним із таких є Економічний форум у Кринці (проект Далекосхідного інституту). Темі обговорення стосуються економічної та політичної співпраці. Учасниками стають представники урядів, ділових кіл і науковці.

Перспективність економічного співробітництва України та Польщі була закладена в рамках Першого Міжнародного інвестиційного форуму «Україна: нові можливості» 22–24 квітня 2008 р. в м. Швіноуйсьце (Республіка Польща) під патронатом віце-прем'єр-міністра, міністра економіки Республіки Польща В. Павляка та віце-прем'єр-міністра України Г. Немирі. Форум був присвячений репрезентації інвестиційного потенціалу України та сприянню європейській інтеграції. У роботі Форуму взяли участь високопосадовці, українські й польські підприємці, представники неурядових організацій, економісти, експерти, політики, а також представники ділових кіл Німеччини, Данії і скандинавських країн [30].

У виступі перед учасниками Форуму перший заступник голови секретаріату Президента України О. Шлапак окреслив сучасний стан та перспективи розвитку української економіки, при цьому зупинившись на основних наслідках впливу світової економічної кризи на економіку держави. Разом з тим, О. Шлапак наголосив і на позитивних тенденціях приросту роздрібного товарообігу в Україні. Поліпшення ситуації в економіці країни він пов'язував з наданням Україні найближчим часом другого траншу кредиту «stand by» Міжнародним валютним фондом, раціональним веденням урядом макроекономічної політики, стабілізацією банківської системи України та поступовим поверненням довіри до банків з боку населення. Крім того, важливими чинниками стабілізації української економіки О. Шлапак назвав кроки у напрямку підтримки державою національного виробника, здійснення структурних реформ в енергетичній сфері, реалізацію інфраструктурних проектів, пов'язаних з підготовкою України до «Євро-2012» [30].

У виступі під час відкриття Форуму О. Моцик, тоді Надзвичайний та Повноважний Посол України в Республіці Польща, наголосив, що в умовах світової економічної кризи двостороннє українсько-польське співробітництво набирає дедалі більшої ваги, а досвід Польщі стосовно європейської інтеграції є цінним для України. О. Моцик також зазначив, що подаліше поглиблення двосторонніх економічних відносин залежить, у тому числі, від збільшення кількості пунктів пропуску на українсько-польському кордоні упродовж найближчих кількох років, упровадження положень Угоди про малий прикордонний рух між країнами з 1 червня 2009 р., а також від скоординованості у питаннях спільної підготовки до Чемпіонату Європи з футболу [30].

У зовнішньополітичній стратегії Україна проголосила пріоритетним західноєвропейський вектор; саме це зумовило необхідність поглиблення економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу, особливо Польщею. Ця держава займає чільне місце в контексті

євроінтеграційних прагнень нашої держави – як стратегічний партнер. Інтерес двох країн до посилення економічної взаємодії зумовлений традиційністю економічних зв'язків, які склались історично, спільністю стратегічних орієнтирів на співпрацю з ЄС, перебуванням України у числі провідних східноєвропейських партнерів Польщі [31]. Оскільки Україна також заявила про прагнення приєднатися до Євроінтеграції, було створено Постійну українсько-польську конференцію для того, щоб обидві держави могли допомагати одна одній та ділитися досвідом, наприклад, щодо впровадження низки економічних реформ, які у Польщі реалізовані набагато успішніше, ніж в Україні [26, с. 157].

Республіка Польща ще у 2007–2008 рр. стала найважливішим економічним партнером нашої країни в Центральній Європі; Україна – другою за величиною країною, куди поляки спрямовували свій експорт. Водночас наклалися проблеми, пов'язані з входженням Польщі від кінця 2007 р. до Шенгенської зони, що зумовлювало нові процедури й правила перетину українсько-польського кордону та, відповідно, створювало додаткові труднощі для розвитку й оптимізації співпраці між двома державами [32, с. 4]. З метою вирішення комплексу митно-прикордонних питань сторони активно створюють нові та модернізують діючі прикордонні пункти пропуску, відновлюють взаємодію при митно-прикордонному контролі, запроваджують режим місцевого прикордонного руху, сприяють уніфікації митних даних та відповідної документації [23, с. 191]. За станом на 2015 рік на спільному українсько-польському кордоні працювали 14 пунктів пропуску, 8 з яких – автомобільні (Яготин-Дорохуск, Рава Руська-Хребенне, Краковець-Корчова, Смільниця-Кросьценко, Шегіні-Медика, Устилуґ-Зосін, Грушів-Будомеж, Угринів-Долгобичув) [33].

Виняткового значення й актуальності для розвитку двох країн набула у 2013–2014 рр. проблема української трудової міграції до Польщі. Проблеми, пов'язані з працевлаштуванням і перебуванням українських громадян на території Польщі, їх соціальним забезпеченням, медичним страхуванням, визнанням документів про освіту, створювали певну дисгармонію у стосунках. Задля розв'язання цих питань посилено співпрацю між відповідними відомствами і правоохоронними органами обох країн щодо створення належних умов для проживання й праці та протидії нелегальній трудовій міграції [23, с. 191].

Аналізуючи ситуацію в Україні у 2013–2014 рр., польський експерт українського ринку Яцек Пехота наголосив, що криза в Україні не сприяє прискоренню економічного обміну між Україною та Польщею, опозиція мало говорить про економічну програму. Україна ж сьогодні потребує радикальних реформ, які можна було б прирівнювати до плану польського реформатора Бальцеровича [34].

Попри всі проєвропейські декларації, значну частину своїх економічних інтересів Польща бачить на Сході – у тому числі в Україні – й не хоче втрачати ці перспективні ринки та впливи у нашій країні [35, с. 93]. Інтеграція в економічні структури Європейського Союзу потребує від України розроблення та вдосконалення моделі відносин центру та регіонів, яка б відповідала принципам, стандартам, нормам і механізмам регіональної політики Євросоюзу, сприяла розвитку нових форм співробітництва між регіонами, а також міжнародного співробітництва територій. Тому саме розвиток транскордонного співробітництва став однією з характерних рис інтеграційних процесів у Європі [36, с. 123]. Україна активно прилучилася до процесу створення євро регіонів на початку 1993 р. і нині бере участь у шести з них: Карпатський, Буг, Нижній Дунай, Верхній Прут, Дніпро та Слобожанщина [36, с. 124].

Широкі можливості співробітництва між Україною та Польщею є в розвитку транскордонних зв'язків, що вже певною мірою практично реалізовано створенням міжнародної асоціації «Карпатський Євро регіон», до якої увійшли регіони Польщі, Угорщини, Словаччини і чотири області України – Закарпатська, Львівська, Тернопільська та Івано-Франківська. У межах діяльності цієї структури створена українсько-польська урядова координаційна комісія з питань міжрегіонального співробітництва. Укладено близько тридцяти угод між 20 областями України і регіонами Республіки Польща щодо українсько-польської регіональної співпраці, а також угоди про співробітництво прикордонних територій та областей: Львівської і Волинської областей України та Хелмського, Кросненського, Пшемиського й Замостського воєводств Республіки Польща [22, с. 15].

Якісно новим рівнем організації двосторонніх відносин є транскордонне об'єднання «Євро регіон «Буг». Воно охоплює Волинську область України та Хелмське, Люблінське, Тарнобжезьке і Замостське воєводства Республіки Польща та Брестську область Білорусі. Його головна мета – сприяння економічному і соціальному розвитку відповідних територій і повніше використання їх потенціалів. Значну роль відіграють зв'язки між спорідненими містами, зокрема між Луцьком і Любліном, Ковелем і Хелмом, Володимиром-Волинським і Грубешовом [22, с. 15].

Щодо перспектив співробітництва між Україною та Польщею, то найперспективним, на думку представників урядів і економістів, є співробітництво у паливно-енергетичній сфері; це стосується зокрема транзиту енергоносіїв [28]. Із другої половини 1990-х рр. питання енергетичної безпеки в тому чи іншому вигляді було предметом обговорень української і польської сторін. Така спільність інтересів випливала з історичної залежності обох держав від поставок енергоресурсів з Росії і практики використання Москвою енергетичної дипломатії у відносинах із сусідніми країнами. Польща для

України в даному контексті становить інтерес з погляду реалізації альтернативних енергетичних проектів [37, с. 20]. Обидві сторони зацікавлені насамперед у реалізації проекту транспортування нафти нафтопроводом «Одеса-Броди» й далі до польських міст Плоцьк і Гданськ [28].

Із 1997 р. розпочались українсько-польські перемовини щодо участі у проекті Євро-Азіатського нафтотранспортного коридору (ЕАНТК), який передбачає транспортування нафти нафтопроводом «Одеса-Броди» й південною ниткою нафтопроводу «Дружба» до Центральної та Східної Європи, а після добудови нафтопроводу «Броди-Плоцьк» – до Польщі [37, с. 20]. У серпні 2003 р. відбувся дводенний візит до України Голови Ради Міністрів Республіка Польща Л. Міллера і підписано меморандум про створення спільного підприємства за участю ВАТ «Укртранснафта» й АТ «Пшиязнь» для реалізації проекту будівництва нафтопроводу Броди-Плоцьк [38, с.12]. У 2004 р. ВАТ «Укртранснафта» та польська компанія PERN Przyjazn створили спільне підприємство «САРМАТІА» для залучення інвестицій для будівництва нафтопроводу «Броди-Плоцьк» (український відрізок становить 127 км, а польський – 270 км) [37, с. 20]. 28 лютого 2006 р. Президенти України та Польщі підписали першу спільну декларацію у справах розвитку співпраці в галузі енергетики [28].

Україна і Польща були членами єдиної економічно-політичної структури, обидві країни переходили від системи державного управління економікою до вільного ринку і намагалися спільно використовувати досвід реформування економіки в країнах. Проте Польща на цьому шляху просунулася значно далі, ніж Україна. Польща та Україна прагнули до співпраці та членства в європейських економічних структурах. Польща з травня 2004 р. стала членом Європейського Союзу. Обидві держави могли б реалізувати великі спільні проекти. Як сусіди, ми потрібні один одному для формування політики щодо нашого регіону, а також задля глобальних процесів, учасником яких зовсім недавно стала Центрально-Східна Європа, і які вирішуватимуть майбутнє світу: вільне переміщення капіталів, зростання значення нових технологій, інформаційна та комунікативна інтеграція. Проте висновок директора Інституту трансформації суспільства О. Соскіна не є оптимістичним. На його думку, процедура формування українсько-польських взаємин надзвичайно складна і не фахова. Те, що нема спільних банків, незначною залишається кількість українсько-польських підприємств, повільно розвивається торгівля засвідчує невідпрацьованість механізмів економічних зв'язків між двома країнами [39, с. 155].

Розв'язання проблеми формування нової моделі українсько-польських економічних відносин має ґрунтуватися на вимогах стратегічного партнерства, опираючись на підвалини сучасних економічних теорій, базуватися на системі відповідних принципів. Сформовано наступні основні принципи розвитку двосторонніх економічних відносин України і Польщі: активізація економічних відносин з Польщею як засіб підтримки національних економік; орієнтація на входження в європейський економічний простір; перехід від постачально-збутової і торговельної до відтворювальної моделі економіки; максимальне використання переваг економічної глобалізації; врахування економічних інтересів обох країн; поєднання відкритості національної економіки, входження у світові структури на вигідних умовах [1, с. 72–73].

Польща ще в 90-х роках ХХ ст. чітко сформувала курс на євроінтеграцію, досягла більших економічних успіхів. Тим часом Україна, декларуючи інтеграційні прагнення одночасно в східному і західному напрямках, зазнала втрат. При цьому з часу приєднання Польщі до ЄС економічне зростання відчутно прискорилось, а темпи зростання ВВП були вищими, аніж середньоєвропейський показник.

Таким чином, понад двадцятирічна історія відносин між Україною та Республікою Польща переконливо підтверджує вагомість й актуальність економічної складової міждержавних взаємин, їх позитивну динаміку. Значну увагу держави приділяють реалізації спільних економічних програм та проектів, взаємодії у рамках організацій, створених з метою підтримки й активізації економічної взаємодії України і Польщі. Україна і Польща є стратегічними партнерами, зацікавленими у взаємній економічній співпраці. Історична площина взаємозв'язків України і Польщі підтверджує, що надалі варто раціонально використовувати всі потенційні можливості й ресурси, які дають ці відносини, та продовжувати активно їх розвивати.

Важливою складовою українсько-польського співробітництва є торговельно-економічна та інвестиційна сфери двосторонніх взаємин. Саме вони демонструють реальний стан у співпраці обох країн, а не лише декларують партнерство в офіційних документах. Зауважимо, що аналіз даного питання неможливий без акцентування на геополітичних змінах у Центрально-Східній Європі упродовж 1989–1991 рр., оскільки розпад Радянського Союзу, демократичні зміни у республіках та особливо припинення діяльності Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) – міжурядової організації країн соціалістичного блоку, яка мала розв'язувати проблеми економічної інтеграції та співробітництва, в тому числі між Польщею та УРСР у 1989–1991-х рр. обумовили гостру необхідність розбудови торговельно-економічних зв'язків між уже незалежною Україною та Республікою Польща. Всі згадані геополітичні чинники вплинули на вже існуючу систему цих відносин і змусили обидві країни виробити

нову концепцію співробітництва в господарській сфері. Попри певні кроки у налагодженні торгово-економічного співробітництва (підписання важливих угод, що регулюють ці відносини, створення організацій, яким доручено вирішення проблемних питань, та міжурядової співпраці) перша половина 90-х рр. XX ст. характерна нестабільністю та стрибкоподібними тенденціями. Дана тенденція викликана неузгодженістю політики держав в економічній площині та стрімкими структурними змінами польської економіки на тлі фактичного консервування застарілої і неконкурентоспроможної моделі функціонування господарського комплексу України. Ефективне реформування польської економіки супроводжувалося глибокими змінами в структурі виробництва всередині країни, та, що не менш важливо, посиленням впливу на підприємницьке середовище фактору міжнародної конкуренції, який був особливо відчутним у результаті лібералізації зовнішньої торгівлі [40, с. 148]. Республіка Польща після здійснення економічних реформ вийшла на шлях стабілізації, становлення ринку та перебудови економіки на нових засадах.

За статистичними даними, в 1990-х роках усе ж таки Польща була одним з головних партнерів України в торгово-економічному співробітництві. Обсяг зовнішньоторговельного обороту товарами становив у 1995 р. 398 млн дол., у 1996 р. – 827,2 млн дол., та у 1997 р. – 949,7 млн дол. США, тобто у співробітництві простежується позитивна динаміка. За товарообігом з Україною у 1996 р. Польща посіла перше місце серед країн Центральної та Східної Європи і шосте серед країн світу після Російської Федерації, ФРН, Білорусі, Туркменістану й США) [22, с. 14]. Традиційними товарами українського експорту в Польщу впродовж другої половини 1990-х рр. були: чорні метали та вироби з них, залізна руда, продукція хімічної і деревообробної промисловості, автомобілі, харчові продукти й ін. Імпорт України з Польщі складався переважно з кам'яного вугілля, устаткування для харчової та електротехнічної промисловості, медикаментів, товарів широкого вжитку. Вже з 1990-х рр. очевидною стала негативна для України тенденція, що полягає в асиметрії товарообміну різними товарними групами. В експорті України до Польщі переважають сировинні групи товарів, тоді як з Польщі до України все більше експортують високотехнологічну, наукомістку продукцію і товари переробної галузі. Також не можна оминати того факту, що з другої половини 1990-х рр. посиленіше проявляється диспропорція в економічному розвитку України та Польщі, що позначається на рівні торгово-економічного співробітництва [22, с. 14].

Із середини 1998 р. економічна ситуація в Україні погіршилася, що негативно вплинуло на товарно-економічне співробітництво між Україною та Польщею. Хоча в першій половині року експерти прогнозували збільшення темпів торгівлі, але з вересня цього ж року ситуація погіршилася. Українська гривня до жовтня 1999 р. знецінювалась і це призвело до зниження купівельної спроможності України стосовно польської продукції. Крім того, з метою захисту власного товаровиробника українська сторона впровадила адміністративні обмеження та митні захисні заходи, внаслідок чого польський експорт зменшився більш як на 40 % порівняно з першою половиною 1998 р. Для стабілізації торговельно-економічного співробітництва на до кризовому рівні, необхідно було два роки. І лише з 2000 р. відбувся позитивний приріст торгівлі [41, с. 47] Ця сама позитивна динаміка товарообігу продовжилась і в 2001 р. та перевищила 1,5 млрд дол. США [42, с. 73]. Інша негативна тенденція української економіки – негативне сальдо в експортно-імпорتنих операціях між Україною та Польщею. Тут треба зазначити, що наскільки зростає польський експорт (у 2001 р. він виріс більше ніж на 25 % – до майже 1 млрд дол. США), настільки зменшується український експорт в Польщу, який цього ж року зупинився на позначці близько 500 млн дол. [42, с. 73].

На розвиток торговельних відносин України та Польщі вплинула політика швидкої ліквідації у Польщі державної монополії на експортно-імпорتنі операції. Експорт Польщі в Україну здійснювали переважно приватники. На цей сектор припадає 80 % польських товарних надходжень, а частка приватного імпорту України становить лише 30 %. Диспропорція в залученні приватного сектору в розвиток польсько-українських торговельних зв'язків є ще одним відображенням відмінностей між Польщею та Україною щодо рівня приватизації та впровадження ринкових реформ [1, с. 187].

Торгівля похвалилась і в 2002–2003 рр. У 2003 р. значно зросла динаміка експорту, хоча загалом сальдо залишалось від'ємним. Зміна динаміки експорту в Польщу є несталою і щороку змінюється (залежно від різних факторів, від 162,4 % до 89,8 %). Різке коливання показників зовнішньоторговельного обігу залежить насамперед від спрямованості вектору розвитку економіки України і Польщі та державної підтримки як в економічній, так і у правовій площині. У 2003 р. Україна була для Польщі 9-м партнером у польському експорті (2,93 %) і 22-м партнером в імпорті (1,1 %). Стосовно України, то Польща була для неї 7-м партнером в експорті (3,3 %) і 4-м партнером в імпорті (3,5 %) [24, с. 83].

У 2003 р. в економіці України найбільший обсяг імпорту з Польщі припадав на вироби машинобудування та хімічної промисловості – 48,6 %, а в експорті – на мінеральні продукти та металообробну промисловість, що становило 73,1 % від загального експорту в Польщу. В імпорті України 2003 р. порівняно з 2000-м динаміка за групами товарів була такою: сільськогосподарська

продукція – збільшення на 30 %; мінеральні продукти – зменшення на 15 %; продукція хімічної промисловості – збільшення на 90 %; вироби легкої промисловості – збільшення на 33 %; деревина, папір, текстиль – збільшення у 2,31 рази; вироби з каменю, гіпсу, цементу – збільшення у 3,03 рази; продукція металообробної промисловості – збільшення у 2,38 рази; вироби машинобудування – збільшення у 3,62 рази; меблі, освітлювальна техніка – збільшення на 12 %. Порівняльні характеристики 2000 і 2003 рр. в експорті України за групами товарів такі: сільськогосподарська продукція – збільшення на 93 %; мінеральні продукти – збільшення на 48 %; продукція хімічної промисловості – збільшення у 2,72 рази; вироби легкої промисловості – збільшення на 64 %; деревина, папір, текстиль – збільшення на 76 %; вироби з каменю, гіпсу, цементу – зменшення у 2,22 рази; продукція металообробної промисловості – збільшення на 60 %; вироби машинобудування – збільшення на 96 %; меблі, освітлювальна техніка – збільшення на 33 % [24, с. 84].

Отже, в порівняльних характеристиках у торговельно-економічній сфері простежується збільшення експорту й імпорту практично для всіх груп товарів, коли не зважати на деякий спад у імпорті мінеральних продуктів та в експорті виробів з каменю, гіпсу, цементу.

Упродовж 1992–2003 рр. вартість польського експорту в Україні збільшилася майже семиразово, а імпорт з цієї країни зріс у більш як 3,5 рази. Україна стала першим одержувачем польських товарів серед країн СНД та дев'ятим партнером Польщі в експорті загалом. Серед торговельних партнерів України Польща посіла сьоме місце в експорті (попереду Росія, Німеччина, Італія, Китай, Туреччина й Угорщина) та четверте в імпорті (після Росії, Німеччини, Туркменістану) [43, с. 204]. У 2004 р., зі вступом Польщі до ЄС, виникали певні побоювання щодо зменшення динаміки нарощення товарообігу між нашими країнами. Але, незважаючи на всі прогнози та побоювання товарообіг між Україною та Польщею кардинально не змінився. На 14 % зменшився український експорт у Польщу, що пов'язане з впровадженням антидемпінгових санкцій Європейського Союзу та, як наслідок, зменшенням поставок металургійної продукції [41, с. 48].

Зауважимо, що вже сприятливим чинником для українсько-польської торгівлі стало недостатньо активне використання польськими підприємцями можливостей, які давало їм відкриття кордону з країнами ЄС. Швидко переорієнтуватися на ринок ЄС, потіснивши на ньому західних конкурентів, польським виробникам упродовж перших років перебування країни в Європейському Союзі не вдалося. Тому основні ринки на сході, зокрема в Україні, залишилися для польських підприємців привабливими, як раніше. Це стало однією з головних причин фактичного поліпшення динаміки українсько-польського торговельного співробітництва після вступу Республіки Польща до ЄС [40, с. 155]. Порівняльний аналіз статистичних даних про товарообіг між Україною і Польщею в 2003, 2004 і 2005 роках свідчить, що він зріс до 306,9 млн дол. США в 2004 р. та до 3599,7 млн дол. у 2005 р. [44, с. 95].

Економічний розвиток країни залежить від двох складових – це імпорт та експорт. У Польщі експорт значно перевищує імпорт і залишається головним двигуном економічного піднесення цієї країни. Ні експортна, ні імпортна складова товарообігу України з Польщею не стимулюють розвиток української економіки в цілому, консервуючи структурні викривлення, заважаючи розвитку наукомістких галузей та використанню сучасних обладнання і технологій, які могли б становити основу експортного потенціалу України [1, с. 183]. Товарообмін між Україною та Польщею за 2005 рік дорівнював приблизно 3 млрд 250 млн дол. США. Польський експорт збільшився на 20 %, але український, на жаль, зменшився порівняно з минулими роками. У 2005 р. показники українського експорту до Польщі стали нижчими за показники 2004 р. внаслідок спаду експорту залізної руди (на 1/3 менше) і нафти (легка нафта для виробництва парафіну) [28].

У структурі експорту з України до Польщі впродовж 2006 р. найбільші обсяги зайняли такі групи товарів: недорогоцінні метали та вироби з них (33,27 %), мінеральні продукти (16 %) та органічні хімічні сполуки (8,5 %). У структурі імпорту з Польщі до України впродовж 2006 р. найбільші обсяги належать таким групам товарів: автомобілі, їх частини та пристрої (19 %), папір і картон: вироби з паперу й картону (9,2 %), полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (8,7 %) та ін. При цьому найпомітніше зріс імпорт запчастин до автомобілів та іншої продукції машинобудування, паперу, кормів для тваринництва, живих свиней, косметичних засобів тощо [45, с. 149–150].

Зберігається нерівномірність у регіональній структурі зовнішньої торгівлі України з Польщею. Найбільшу частку в експорті та імпорті товарів українських регіонів Польща займає у зовнішньоторговельному обороті західних областей України: Тернопільської (упродовж 2007–2009 рр. у середньому – 35,3 % в експорті та 20,8 % в імпорті товарів), Львівської (13,4 % та 28 %), Івано-Франківської (10,9 % та 17,6 %), а також Волинської (10,2 % і 14,2 %). Натомість для південних та східних областей України торгівля з Польщею не є настільки вагомою. В Донецькій області на частку Польщі впродовж цих же самих років припадало у середньому 2 % в експорті та 2,5 % в імпорті товарів. Даний показник майже вдвічі нижчий, ніж у середньому в Україні (що відповідає приблизно 4 %) [10, с. 113–114].

Переважаючі прикордонні області як в експорті, так і в імпорті товарів свідчать не лише про перебування українсько-польських економічних взаємозв'язків на першій – постачально-збутовій стадії розвитку двосторонніх господарських відносин, а й підтверджує факт перебування обох країн на одному з найпримітивніших етапів цієї стадії, а саме патріархальної торгівлі. Його характерною рисою є першочергове використання природних і географічних особливостей територій держав та їх регіонів при налагодженні зовнішньоторговельних потоків з іншими державами. При цьому використання сучасних технологій і розвинених транспортних мереж відходить на другий план. Відтак, при виборі пріоритетних торговельних партнерів перевагу надають насамперед тим, які локалізовані в суміжних регіонах і розташовані на сусідніх територіях [10, с. 114–115].

За підсумками 2007 р. Польща посіла друге місце серед найважливіших торговельних партнерів України з-поміж країн-членів ЄС, випередивши Італію, яка до того стабільно перебувала на цій позиції. Польща також зайняла 3-тє місце в українському експорті до країн-членів ЄС із часткою 10,3 %, та 2-ге місце в імпорті з 12,4 % українського імпорту. Останнім часом зростала її роль як торговельного партнера України, серед інших держав: зокрема, у 2006 р. вона перемістилася з 6-го на 4-те місце серед країн світу за обсягами експорту і стабільно займала 5-те місце за обсягами імпорту [45, с. 149–150].

Партнери з України особливо цікавляться виробами машинобудівної промисловості Польщі, в основному технологічними лініями для харчової промисловості, машинами для обробки деревини, сільськогосподарськими машинами, запчастинами для автомобілів, металургією та металевими виробами. Український ринок потребує виробів легкої промисловості, таких, як чоловічий жіночий та дитячий одяг, тканини, білизна, штучна шкіра, нитки та пряжа, текстиль і взуття. Аграрно-харчова промисловість потребує поставок зерна, яловичини та свинини високої якості, солоду й цукру, мороженої риби, морожених овочів і фруктів, тропічних фруктів та желатину. Значний інтерес становлять будівельні матеріали та інструменти для будівництва, медичні прилади, мебелі й декоративні матеріали, деякі вироби хімічної промисловості, зокрема клей, каустична сода, пінополіуретан, газ пропан-бутан, лаки і фарби, ПВХ, пластмасова та скляна тара, корок і коркові вироби, посуд [46, с. 283]. Щодо товарної структури українського експорту, то неблагородні метали, мінеральні продукти та продукція хімічної промисловості залишаються основними статтями українського експорту. Отже, негативна динаміка не змінилась і в 2006–2007 роках. Україна експортує до Польщі здебільшого товари з низьким вмістом доданої вартості (сировина, енергоносії, металопродукція тощо), на які припадає 93 % українського експорту. Середня вартість тонни експортованих до Польщі товарів становить 190 дол. США, а імпортованих – 930 дол. США [45, с. 149–150].

Фінансова криза 2008 р. – найгірша криза з часів великої депресії, що, розпочавшись із банкрутства великих фінансових установ у США, швидко розрослась і в Європу та перетворилася на глобальну. Криза призвела і до погіршення стану міжнародної торгівлі в тому числі між Україною та Польщею. Обороти товарів і послуг між нашими країнами у 2009 р. зменшився майже вдвічі [47].

За даними держкомстату України, у 2010 р. обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами між Україною і Польщею становили 4 803,1 млн дол. США, при цьому обсяги зовнішньої торгівлі товарами між цими двома країнами зросли на 35,2 % у порівнянні з рівнем 2009 р. і досягли 4 576 млн дол. Обсяги українського експорту до Польщі за 2010 рік дорівнювали 1 787,2 млн дол. та порівняно з показником 2009 р. зросли на 47,9 %. Обсяг польського імпорту до України за 2010 рік становив 2 788,8 млн дол. США й у порівнянні з аналогічним показником 2009 р. зріс на 28,5 % [30].

Україна у першій половині 2011 р. вперше за останнє десятиріччя експортувала в Польщу товарів на більшу суму, ніж імпортувала, досягнувши позитивного сальдо. За результатами 2012 р. Польща зайняла четверте місце серед країн-партнерів щодо експорту і п'яте – щодо імпорту. Як свідчать дані Державної служби статистики України, в 2012 р. обсяги торгівлі збільшилися на 2,8 % [47].

У 2013 р. обсяг торгівлі товарами між Польщею та Україною збільшився на 1,4 % і досягнув майже \$ 8 млрд. Польський експорт в Україну виріс на 8,5 % – до \$ 5,7 млрд, у той час як імпорт зменшився на 13 % і дорівнював 2,2 млрд доларів. Від січня до вересня 2014 р. польський товарообіг з Україною становив \$ 4,9 млрд (зменшення на 15 % порівняно з аналогічним періодом 2013 р.) [48].

Експерти в цілому позитивно оцінюють торговельні відносини України та Польщі, наголошуючи на великому потенціалі для їх розвитку. Разом з тим зазначають, що впродовж багатьох років в Україні зберігається від'ємне сальдо взаємної торгівлі з Польщею. До того ж, реальне від'ємне сальдо ще більше з урахуванням недостовірного декларування суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності імпортованих товарів, заниження митної вартості, зокрема, із застосуванням схем подвійних інвойсів, контрабандного ввезення товарів та «човникової» прикордонної торгівлі. Такі порушення реальні, незважаючи на підписання ще в 2004 р. Протоколу між Державною митною службою України та міністром фінансів Республіки Польща про співробітництво у сфері митної

статистики, одна з цілей якого – досягнення точності та достовірності даних про зовнішньоекономічну діяльність [49].

Упродовж тривалого періоду в торгівлі товарами між Україною та Польщею спостерігається суттєва різниця показників експорту з Польщі, які фіксує польське статистичне відомство, та імпорту до України, що обліковується органами вітчизняної статистики [10, с. 110]. Статистичні дані зовнішньоторговельного обігу між Україною і Польщею істотно відрізняються, особливо це стосується показників українського імпорту [45, с. 149–150].

«Човниковий бізнес» слід розглядати як суттєвий компонент зовнішньоторговельних відносин та свідчення незрілості моделі економічного співробітництва України і Польщі, а також як закономірний результат соціальних проблем, які штовхають населення до «комерційно-валютного» туризму [10, с. 194–195]. За першу половину 2012 р. українці, білоруси та росіяни, за підрахунками Державного комітету статистики Польщі, залишили в польських крамницях близько мільярда доларів. Така сама цифра була за весь 2011-й рік. У середньому за квартал українці закупають товарів на 250 мільйонів доларів, повідомили в комітеті. Найбільший попит на побутову техніку, будівельні матеріали і запасні частини до авто [49].

За 2014 р. обсяги зовнішньої торгівлі товарами України з Республікою Польща становили 5 712, 4 млн дол. США та порівняно з аналогічним періодом 2013 р. зменшилися на 13,6 %. Збереглося від'ємне сальдо у зовнішній торгівлі з Республікою Польщею, яке за 2014 р. дорівнювало 422,4 млн дол. США. На відміну від торгівлі товарами, торгівля послугами між Україною та Польщею перебуває на порівняно низькому рівні, майже у 10 разів поступаючись обсягам товарного обороту. Основними статтями експорту послуг з Польщі до України є транспортні, будівельні та ремонтні послуги, тим часом як з України до Польщі експортують, окрім транспортних, переважно ділові, професійні й технічні послуги. Причому в торгівлі з Польщею, як і у товарному обміні, Україна має негативне сальдо [7, с. 234].

Проаналізувавши динаміку торгівлі та її експортно-імпортні складові, можемо стверджувати, що товарообіг між двома країнами упродовж 1991–2014 рр. постійно зростає. Але разом з тим, попри зазначені пріоритети і можливості, співробітництво в торговельно-економічному секторі не показало оптимальних результатів. Для української економіки впливає низка негативних факторів, серед яких: сировинно-збутова модель зовнішньоекономічного співробітництва, від'ємне сальдо в експортно-імпортних операціях, велика частка «чорного ринку». Все це гальмує процес економічного співробітництва і входження України як економічно стабільної держави на європейський ринок, зокрема й польський. Однією з найважливіших складових економічних відносин країн-партнерів є взаємне інвестування. Іноземні інвестиції – не лише відображення міжнародного циркулювання капіталу, а й джерело поповнення недостатніх внутрішніх коштів, і, що найголовніше, інструмент залучення новітніх технологій. Взаємні інвестиційні потоки між Україною та Польщею підвищують ефективність ринкової трансформації української економіки та піднімають українсько-польське співробітництво на вищий щабель і сприятимуть економічній інтеграції України в Європейський Союз [1, с. 202]. З української сторони в системі зовнішньоекономічних відносин з Польщею і далі домінує постачально-збутова модель. Водночас, з ініціативи польської сторони у зовнішньоекономічному співробітництві з Україною все чіткіше простежується інвестиційно-економічна модель, принаймні в її початковому вигляді. Характерними ознаками даної моделі є посилення інвестиційної активності польських підприємств на українському ринку, особливо в нових сферах економіки: у сфері послуг, фінансовій і банківській діяльності [40, с. 327].

Визначальний вплив на розвиток інвестиційних процесів, спрямований на поглиблення інтеграції української та польської економік, мали успішно здійснені в Польщі упродовж 1990-х рр. ринкові перетворення та остання хвиля розширення ЄС, зокрема заходи з підготовки Польщі до членства у цій організації. Саме ці два фактори зумовили формування основних тенденцій у розвитку інвестиційного співробітництва між Україною та Польщею на сучасному етапі [50, с. 79].

Дослідження процесу залучення польського інвестиційного капіталу в Україну дає змогу констатувати, що його історія започаткувалася фактично з розпаду СРСР. Однак суб'єкти господарювання двох країн «прилучилися» до системи українсько-польського інвестиційного співробітництва лише з 1994 р. [50, с. 77].

На початку 1990-х рр. інвестиційне співробітництво між Україною та Польщею залишалося малорозвинутим. Польський інвестиційний капітал на українському ринку був незначний, так само як і український у Польщі. Лише в другій половині 90-х рр. ХХ ст. співробітництво у цьому секторі поживалося [41, с. 50]. Проаналізувавши український ринок, польські виробники зауважили, що Україна потребує інвестиційного сприяння у виробництві сільськогосподарської техніки, зокрема зернозбиральних комбайнів. Наша країна в цей час могла задовольнити внутрішній попит на цей вид обладнання тільки на 50 %. У 1997 р. на українському ринку польська компанія запустила виробництво комбайнів «Бізон» і створила тут польсько-українську компанію «Бізон-Україна», яку в

1999 р. перейменовано на компанію «Обрій». Аналогічні проблеми були щодо виробництва тракторів: Україна могла задовольнити лише 62 % внутрішніх потреб. Тому в 1997 р. польська компанія «Урсус-Треїдинг» почала працювати у цьому напрямку [41, с. 51].

Обсяг польських капіталовкладень в економіку України станом на грудень 1997 р. дорівнював 25,9 млн дол., або 4 % від загальної суми іноземних інвестицій. В Україні тоді працювали 524 підприємства з капіталом польських інвесторів, з них спільних – 475. У Республіці Польща діяло лише 22 підприємства з капіталом українських інвесторів [22, с. 16]. Обсяги інвестицій з РП в українську економіку з 1994 р. до липня 2001 р. зросли майже у 7,5 рази, досягнувши 63,5 млн дол. США, причому обсяг інвестицій постійно зростає, що свідчило про збільшення зацікавленості у співпраці з Україною [1, с. 203]. Серед великих інвесторів були польська компанія виробників меблів «Форте», яка вклала понад 10 млн дол. США, та компанія «Black Red White», вартість інвестицій якої – 8 млн дол. США [41, с. 51].

Станом на 1 жовтня 1999 р. в Україні діяло вже 633 підприємства з польським капіталом, з них 478 – спільні підприємства [1, с. 204]. Найвагомішими українськими інвестиційними проектами в Республіці Польща є: Варшавський автомобільний завод (інвестор – «Авто-ЗА3»), металургійний комбінат «Гута-Ченстохова» (інвестор «ІСД»), суднобудівний завод «Сточне Гданське» (інвестор – «ІСД»), металотреїдер «Центросталь Бидгощ» (інвестор – «УГМК»). Найвагомішими польськими інвестиціями в Україні є: фабрика будівельної кераміки «Церсаніт», фабрика паркету «Барлінек», меблева фабрика «Новий Стиль», фабрика упаковки «Кен-Пак», фабрика автозапчастин «Інтер-Гроклін», фабрика металообробки «Полімекс-Мостосталь» м'ясокомбінат «ПКМ Дуда», банк «Кредо», «Плюс-банк» [30, с. 7]. Підприємства Польщі впродовж 2003 р. і трьох місяців 2004-го вклали в економіку України понад 63 млн дол. Частка польських інвестицій становила 2,3 % від загального обсягу іноземних інвестицій, залучених в економіку України [24, с. 84].

На початок 2004 р. в Україні зареєстровано 837 підприємств з польськими інвестиціями, тобто 8,9 % всіх підприємств України з іноземними інвестиціями. Структура цих інвестицій така: 55,9 % – це інвестиції у промисловість; 27,4 % – у фінансовий сектор; 11,2 % – в торгівлю [24, с. 84]. Водночас фінансові вкладення у машинобудування та металообробку не перевищували 8,6 %, у харчову промисловість – 2,8 %, у легку промисловість – 1,2 % загального обсягу польських інвестицій до України. Таким чином, можна констатувати, що польські інвестиції до України впливають на економічний розвиток країни обмежено. Їх зосередженість в окремих прибуткових галузях, що гарантують швидку віддачу, слабкий зв'язок з інфраструктурними проектами, низька регіональна диверсифікація не дають змогу сповна задовольнити ресурсні потреби прискореного розвитку України й ефективно використати наявний інвестиційний потенціал Польщі [50].

Поляки справді готові вкладати гроші в нашу економіку. І просять лише одного – надати державні гарантії захисту інвестицій. Прикладом ефективного механізму є досвід Польського агентства щодо залучення іноземних інвестицій (ПАІІ). Діяльність цієї установи спрямована на заохочення іноземних кампаній обирати місцем вкладання капіталу саме Польщу, а також на оперативне надання фахових рекомендацій та підтримку таким компаніям. Результати роботи ПАІІ свідчать самі за себе – в економіку цієї країни надійшло близько 65 млрд дол., подібна інституція потрібна і в Україні [25, с. 14].

Переломним в українсько-польському інвестиційному співробітництві став 2005 рік, коли до процесу інвестування Польщі «прилучились» українські фінансово-промислові групи. Активізація їх діяльності була пов'язана з приватизацією великих промислових об'єктів у сусідній державі. Так, нині найбільшими українськими інвесторами польської економіки є «Індустріальний союз Донбасу» (ІСД) та «Українська автомобільна корпорація». Зокрема, ІСД інвестував у металургійний комбінат «Huta Czestochowa» 307 млн євро, викупив у польської компанії «Poczyse S. A.» 50 % акцій заводу вогнетривких матеріалів у м. Хшанів, а спільно з компанією «Zlomrex S. A.» підписав угоду про створення українсько-польського СП «Індустріальна Металургійна Компанія». Своєю чергою, «Українська автомобільна корпорація» стала відомою на польському фінансовому ринку завдяки вкладенню інвестицій у «Варшавський автомобільний завод». Як результат – на початок 2006 р. сукупні обсяги українського капіталу в економіці Польщі становили 20,3 млн дол. США, а в 2007 р. – 24,2 млн дол., забезпечивши Польщі відповідно 9,3 % та 10,9 % сукупного обсягу зарубіжних інвестицій України. За даними Головного статистичного управління Польщі (GUS), у 2006 р. в державі зареєстровано близько 320 суб'єктів господарювання за участю українського капіталу [50].

Аналіз динаміки надходження польського інвестиційного капіталу в українську економіку дає змогу зробити низку узагальнюючих висновків. По-перше, сукупний обсяг польських інвестицій в українську економіку впродовж 1995–2007 рр. зріс майже в 28 разів, що свідчить про нарощення інвестиційного потенціалу польської економіки і зацікавленість сусідньої держави в розвитку інвестиційного співробітництва з Україною. Разом з тим, на фоні абсолютного зростання обсягів польських інвестицій спостерігається постійне зменшення частки Польщі як донора в Україну (з 2,7

% у 1995 р. до 1,7 % у 2007 р.). У зв'язку з цим польські інвестиції до України не відіграли відчутної ролі в подоланні дефіциту інвестиційних ресурсів у державі та в її інноваційному й технологічному розвитку, не стали фактором створення ефективних робочих місць та нівелювання регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку, а за значенням для української економіки суттєво поступаються капіталовкладенням таких країн, як Німеччина, США, Кіпр, Нідерланди, Великобританія, Російська Федерація [50].

У середньому впродовж 2005–2010 рр. простежувалася невідповідність між загальним обсягом прямих інвестицій, які вкладають польські підприємці в українську економіку, а українські – в польську. Загальний обсяг залучених до України з Польщі прямих іноземних інвестицій перевищував аналогічний показник експорту українських інвестицій у польську економіку в 16 разів [10, с. 129].

Незважаючи на економічну та політичну кризу в Україні у 2014 р., загальний обсяг польських інвестицій в Україну зменшився незначно і становив 826,7 млн дол. США (у 2013 р. – 845,4 млн дол.). На ринку України у 2014 р. діяли 1100–1200 компаній з польським капіталом, що займались як розповсюдженням товарів, так і їх безпосереднім виробництвом. Зокрема, польські компанії виробляють в Україні лакофарбові вироби, вікна, сантехніку і керамічну плитку, меблі, продовольчі товари тощо. В Україні також працює польська нафтогазова компанія «Serinus Energy». Польські компанії вважають український ринок дуже привабливим, але деякі з них визнають, що господарська діяльність в Україні пов'язана з низкою проблем. Це – бюрократичні бар'єри, випадки корупційних і антиконкурентних дій з боку держорганів й окремих службових осіб, а також непрозорість та часті зміни законодавства. Актуальними залишаються проблеми із затримкою при поверненні підприємствам ПДВ, а також несанкціоновані завищення митними органами митної вартості товарів. Варто теж зазначити, що багато польських інвесторів сподівалися на значне полегшення умов ведення бізнесу після підписання угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною. Однак нині польські підприємці стримано висловлюються про подальшу змогу ведення бізнесу, водночас не поспішаючи залишати український ринок [51].

При аналізі галузевої структури прямих польських інвестицій до України звертає на себе увагу факт суттєвого переважання інвестицій у фінансовий сектор економіки, в якому, за станом на 2011 р., сконцентровано більше половини капіталу, інвестованого з Польщі до України. Причому, з 2006 р., питома вага фінансового сектору в загальному обсязі інвестування постійно зростає [10, с. 133].

Для успішного розвитку коопераційних контактів між українськими та польськими суб'єктами господарювання і створено у 1997 р. у м. Луцьку Депозитно-кредитний банк (Україна) ЛТД, відповідно до вільного проекту в рамках євро регіону «Буг». Банк Депозитно-кредитний (Україна) ЛТД був дочірньою структурою польського банку з аналогічною назвою з міста Любліна. Проте у зв'язку з приватизаційними процесами в Польщі материнський банк у Любліні прилучено до Групи Рекао SA, а на початку 1998 р. банки, що утворювали групу, ліквідовано і приєднано до банку Рекао SA. У серпні 1999 р. банк Рекао SA приватизовано. Акції купили: Unicredito Italiano й Allianz Aktiengesellschaft – 52,09 %, ЄБРР – 5,29 %, працівники – 14,20 %, державне казначейство – 4,37 %, розпоршені акціонери – 24,05 %. На сьогодні власником Луцького банку є банківська група Unicredito Italiano, і назва банку – УніКредітБанк [52].

Другим польським банком, який увійшов своїм капіталом на український ринок, був SA Kredyt Bank із Варшави. Процес його входження був відмінний від Банку Депозитно-Кредитного. Спочатку Кредит Банк узяв участь у створенні Київського міжнародного банку спільно з ЄБРР, голландським Rabobank та українськими партнерами – АТ «Українська фінансова група» і банком «Україна». Втім, невдовзі після створення цього банку в 1997 р. польські банкіри вийшли з даного проекту (фактично ще до того, як банк розпочав свою діяльність), а вже у січні 1999 р. спільно із Європейським Банком Реконструкції і Розвитку здійснив інвестицію в капітал Західно-Українського Комерційного Банку. Це відбулось у січні 1999 р. Після п'яти років роботи на ринку України Кредит Банк відпродав свою частину акцій державному ощадному банкові Польщі – РКО ВР SA. А в 2007 р. свою частку відпродав РКО ВР SA і Європейський Банк. На сьогодні РКО ВР SA володіє майже 100 % акцій банку [52].

Третьою польською структурою, що увійшла на український банківський ринок, був Getting Holding (Геттінг Холдинг), який володіє в Польщі Геттінг Банком. Входження Getting Holding відбулося через інвестицію у статут українського комерційного банку «Прикарпаття» з Івано-Франківська. У 2007 р. Getting Holding викупив близько 82 % акцій банку «Прикарпаття», а згодом цей банк з польським капіталом змінив назву на Банк Плюс та продовжує працювати на українському ринку [52, с. 502].

Отже, можна зробити висновок, що польський капітал в українській банківській системі відіграв позитивну роль, особливо у 2000–2005 рр. Залучено значні суми інвестицій, відкрито чимало кредитних ліній, і це сприяло розвитку української економіки. Українські банкіри отримали від польських колег значний досвід, змогу розширити свої контакти з європейськими банківськими структурами. Проте відмова від розвитку корпоративних банківських послуг призвела до невдач. Насамперед необхідно було, обслуговуючи корпоративний бізнес, а особливо дрібний бізнес, виховувати своїх

роздрібних клієнтів. Високоякісне обслуговування юридичних осіб сприяє зростанню їх прибутків, збільшенню довіри до банку і тим самим – залученню їх як роздрібних клієнтів, а разом із працівниками фірм приходять у банк і члени їх родин, і знайомі. Втратили польські власники нагоду розвинути й обслуговування польсько-українських торгових стосунків, а це для банків, які функціонують у прикордонній зоні, є перспективним напрямком. Інші банки, особливо з європейським капіталом, поступово можуть перебрати на себе обслуговування польсько-українського експорту й імпорту.

Зміна стратегії в напрямку запровадження активного обслуговування прикордонної торгівлі, фінансування інвестиційних проектів з польського боку в українські підприємства, впровадження документарних операцій для міждержавної торгівлі України і Польщі мають дати позитивні результати. Додамо, що надходження прямих іноземних інвестицій в Україну з Республіки Польща спрямовані переважно в ті галузі економіки, де можна швидко отримати прибуток; разом з тим інвестування пріоритетних галузей економіки України, спрямоване на довготермінове зростання, є недостатнім. Упродовж 1991–2014 рр. інвестування Республіки Польща в Україну відзначалося динамізмом, зі збільшенням частки вкладу в економіку України польським капіталом. Попри те, інвестиції України в польську економіку дуже обмежені. Та все ж Польща є одним з найбільших іноземних інвесторів України. Однак, незважаючи на те, що Україна потребує іноземних інвестицій, для них залишаються серйозні перешкоди. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку двосторонніх торгово-інвестиційних відносин є дуже важливим питанням, від вирішення якого залежатиме динаміка розвитку економічного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Савельєв Є. В. Україно-польські економічні відносини у контексті стратегічного партнерства / Є. В. Савельєв, В. В. Мельник, С. І. Чеботар. – Т.: Економ. думка, 2003. – 344 с. 2. Декларація про принципи та основні напрями розвитку українсько-польських відносин – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_176. 3. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про торгівлю та економічне співробітництво – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_019. 4. Договір між Україною і Республіка Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво // Історично-архівне управління МЗС України. – Ф.: міжнародні договори. – Од. зб. 1320. – 4 арк. 5. Угода між Міністерством сільського господарства і продовольства України та Міністерством сільського господарства і продовольства Республіки Польща про господарське і науково-технічне співробітництво – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616_181. 6. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про міжнародні автомобільні перевезення – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616_167. 7. Стрільчук Л. В. Україна – Польща: від добросусідських відносин до стратегічного партнерства (кінець ХХ – початок ХХІ століття) / Л. В. Стрільчук: монографія. – Луцьк: Волинські старожитності, 2013. – 608 с. 8. Конвенція між Урядом України та Урядом Республіки Польща про уникнення подвійного оподаткування доходів та майна та попереджень податкових ухилень – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/616_168. 9. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне заохочення та захист інвестицій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/616_169. 10. Янків М. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат / М. Янків. – Львів: Світ, 2011. – 384 с. 11. Гороть А. Генезис польсько-українських міждержавних економічних відносин / А. Гороть, К. Прокопчук // Історико-правовий часопис. – 2013. – №2. – С. 58–62. 12. Центр польсько-української співпраці: польсько-українська господарча палата – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cwpu.org/show_page_ua.php?id=147. 13. Меморандум із зустрічі прем'єр-міністра України В. Масола та прем'єр-міністра Республіки Польща В. Павляка – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616_078. 14. Декларація про принципи та напрями партнерства й співробітництва між Україною та Республікою Польща у сфері торгово-економічних зв'язків – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_077. 15. Програма українсько-польського співробітництва на 2013–2015 рр. // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф.: міжнародні договори. – Од. зб. 6859. – 10 арк. 16. Чорна Н. Україна і Польща: історіографія відносин (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.) / Н. Чорна. – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2014. – 416 с. 17. Україна і Європа (1990–2000 рр.): В 2-х Ч. – Ч. 1: Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Анот. іст. хроніка / Відп. ред. С. В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – 310 с. 18. Спільний протокол робочої зустрічі прем'єр-міністра України Є. Марчука і Голови Ради Міністрів Республіки Польща Ю. Олексіа – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_082. 19. Polityka zagraniczna RP w 1989–2002 / pod red. Romana Kutniara, Krzysztofa Szczepanika. Wydawnictwo ASKON, Warszawa. 2002. – 492 s. 20. Jakimowicz R. Wybrane aspekty polityczne i gospodarcze stosunków polsko-ukraińskich w dobie integracji europejskiej (lata 1991–2002) / Robert Jakimowicz // Europa 25. Opinie środowiska akademickiego Krakowa na temat politycznych wyzwań poszerzonej Unii Europejskiej / Pod red. M. Bankowicza, K. Szczerskiego. – Kraków 2004. – S. 253–280. 21. Спільна заява Прем'єр-міністра України Павла Лазаренка і Голови Ради Міністрів Республіки Польща Влодзімежа Цімошевича – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_098. 22. Васильєв Д. Українсько-польські відносини наприкінці ХХ ст. / Д. Васильєв, Л. Чекаленко // Нова політика. – 1998. – №4. – С. 13–17. 23. Буглай Н. М. Республіка Польща і

- Україна: міждержавне співробітництво нового формату / Н. М. Буглай // «Гілея (науковий вісник)»: Збірник наукових праць. – К., 2012. – Випуск 59. – С. 188–194.
24. Андрушків Б. Україна і Польща: економічні аспекти співпраці / Б. Андрушків, Я. Бакушевич // Економіка України. – 2005. – №11. – С. 82–85.
25. Антонюк С. Стратегічне партнерство України і Польщі: сучасний стан, пріоритети розвитку і перспективи / С. Антонюк, О. Антонюк // Університет. – 2006. – № 1. – С. 11–19.
26. Яніна О. Вплив ЄС на польсько-українські стосунки в пост біполярну епоху / О. Яніна // Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки. – Т. 15. – Випуск 7. – Одеса: Астропринт, 2010. – С. 155–159.
27. Угода між Кабінетом міністрів України та Урядом Республіки Польща про економічне співробітництво – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_063.
28. Климець Н. Співпраця України та Польщі: два роки після розширення ЄС / Наталя Климець. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/1274.html>.
29. Угода між Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики і Польським комітетом стандартизації про співробітництво у сфері стандартизації – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_094.
30. Павліха Н. Українсько-польське економічне співробітництво: сучасний стан та перспективи розвитку / Н. Павліха, Ю. Марчук // Україна та Польща: минуле, сьогодні, перспективи. – 2012. – Т.1. – С. 85–90. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/UPmcp_2012_1_27.pdf.
31. Ошуркевич Я. Українсько-польські економічні відносини в процесі загальноєвропейської інтеграції: автореф. дис.. канд. екон. наук: спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні відносини» / Я. М. Ошуркевич. – К., 2002. – 19 с.
32. Киридон А. Україна – Польща: сучасний стан і перспективи узгодження зовнішньополітичних орієнтирів / А. Киридон // Історія України. – 2012. – № 13–14 (749–750). – С. 3–9.
33. Державна прикордонна служба України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dpsu.gov.ua/ua/static_page/46.htm.
34. Україна та Польща – застій і реформи – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/mainmedia/ukraina_ta_polshcha_zastiy_i_reformy_45187.html.
35. Знахоренко О. М. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах / О. М. Знахоренко // Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2008. – Вип. 2. – С. 90–98.
36. Волошко В. Реалії та перспективи транскордонного співробітництва України / Віталій Волошко // Регіональна економіка. – 2005. – №4. – С. 123–131.
37. Максак Г. Україна – Польща // Г. Максак. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/10249.pdf>.
38. Антонюк С. Стратегічне партнерство України і Польщі: сучасний стан, пріоритети розвитку і перспективи / С. Антонюк, О. Антонюк // Університет. – 2006. – №1. – С. 11–19.
39. Митрофанова О. Польща як стратегічний партнер України / О. Митрофанова // Політичний менеджмент. – 2006. – № 6. – С. 153–160.
40. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції / Віктор Борщевський. – Львів: Аверс, 2007. – 328 с.
41. Kuspys P. Współpraca gospodarcza Polski i Ukrainy / P. Kuspys [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gospodarkanarodowa.sgh.waw.pl/p/gospodarka_narodowa_2008_04_03.pdf.
42. Зюлковські М. Польсько-українські взаємини як складова архітектури сучасної Європи / М. Зюлковські // Віче. – 2003. – №6. – С. 72–74.
43. Задорожня А. Особливості українсько-польських відносин у 90-х роках ХХ – початку ХХІ ст. / А. Г. Задорожня – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1450/1.pdf>.
44. Стоєцький С. Торгівельно-економічне співробітництво України з Польщею після приєднання Польщі до ЄС / С. Стоєцький // Політичний менеджмент. – 2007. – № 4. – С. 93–102.
45. Садула Л. М. Основні торговельні партнери України в Європейському Союзі / Л. М. Садула // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 201. – С. 144–153.
46. Каліта В. Україна в польській зовнішній торгівлі / В. Каліта // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 282–289.
47. Обсяг товарообороту між Україною та Польщею склав більше 6 млрд доларів – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/ECONOMICS/obsyag-tovaroobigu-mizh-ukrayinoyu-i-polscheyu-sklav-bilshe-6-mlrd-dol-118432.html>.
48. Współpraca gospodarcza Polski z Ukrainą – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mg.gov.pl/node/22457>.
49. Корчун В. Зовнішньоторгівельні відносини Польщі та України / В. Корчун // Україна та Польща: минуле, сьогодні, перспективи. – 2013. – Т. 2. – С. 57–62. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/UPmcp_2013_2_16.pdf.
50. Марчук Ю. Особливості українсько-польського інвестиційного співробітництва / Ю. Марчук // Україна та Польща: минуле, сьогодні, перспективи. – 2012. – Т. 1. – С. 77–81.
51. Солодовник Е. Польські інвестори все ще чекають на полегшення умов для бізнесу в Україні – Малгожата Гавін / Е. Солодовник – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/polski_investori_vse_shche_chekayut_na_polegshennya_umov_dlya_biznesu_v_ukraini_malgotata_gavin_1997845.
52. Олейнюк Р. Польський капітал на банківському ринку України – успіхи і невдачі / Р. Олейнюк // Журнал європейської економіки. – 2010. – Т. 9 (№ 4). – С. 499–509.

Леся Алексієвц, Николай Алексієвц, Ирина Ильчук

ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И ПОЛЬШИ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СФЕРЕ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

В статті проаналізовані основні тенденції і проблеми сучасного українсько-польського економічного співробітництва в контексті європейсько-атлантичної інтеграції і геополітичної трансформації сучасності.

Ключевые слова: Украина, Республика Польша, украинско-польские отношения, экономическое сотрудничество, европейско-атлантическая интеграция.

Lesya Alexiyevets, Mykola Alexiyevets, Iryna Il'chuk

TENDENCIES AND PROBLEMS OF COLLABORATION OF UKRAINE AND POLAND IN ECONOMIC SPHERE IN MODERN TERMS

In the article basic tendencies and problems of modern Ukrainian-Polish economic collaboration in a context European-atlantic integration and geopolitical transformation of contemporaneity are analysed.

Key words: Ukraine, Republic Poland, Ukrainian-Polish relations, economic collaboration, European-Atlantic integration.

УДК 94(477)

Володимир Кіцак

ПОЗИЦІЯ ПОЛЬСЬКОГО ЕМІГРАЦІЙНОГО УРЯДУ В ЛОНДОНІ ЩОДО СТАНОВЛЕННЯ ПОВОЄННОГО СХІДНОГО КОРДОНУ ПОЛЬЩІ

У статті проаналізовано позицію еміграційного уряду Польщі, що знаходився у Лондоні, щодо проблеми становлення східного кордону Польщі впродовж 1939–1945 рр. Розглянуто способи й методи, шляхом яких поляки намагалися відновити східний кордон своєї держави у рамках 1921 р.

Ключові слова: польський еміграційний уряд, Друга світова війна, східний кордон, депортація, Лондон.

Актуальність проблематики ґрунтується на тому, що встановити процес становлення повоєнних кордонів Польщі без виявлення позицій зацікавлених сторін неможливо. Досліджувана проблема має цінне наукове значення, оскільки дає змогу розкрити роль польського еміграційного уряду, що під час війни перебував у Лондоні, у становленні польських кордонів.

Наукова новизна полягає у тому, що у публікації на основі об'єктивного і комплексного підходу, а також детального аналізу опублікованих джерел проаналізовано позицію польського еміграційного уряду щодо питання становлення повоєнного східного кордону. Доведено, що урядові кола за будь-яких обставин намагались перенести кордони майбутньої Польщі максимально на схід. Необхідною умовою встановлення та стабілізації такого кордону вони вбачали депортацію максимальної кількості українців в СРСР або ж їх примусову асиміляцію на теренах польської держави. Заради здійснення цієї мети еміграційний уряд розробив і втілював у життя цілий ряд заходів адміністративного та військового характеру.

Основна мета публікації полягає у тому, щоб на основі об'єктивного, комплексного аналізу дослідити бачення польського еміграційного уряду східних меж Польщі у повоєнний час та вивчити способи й методи, за допомогою яких урядові кола пробували досягти поставленої мети.

Певні аспекти досліджуваної проблеми проаналізовано рядом вітчизняних та польських науковців, Ю. Сливкою [1], М. Кучерепою [2], Ю. Макаром [3], А. Совою [4], В. Сергійчуком [5–6].

Попри на те, що деякі аспекти досліджуваної проблеми вже аналізувалися науковцями, варто звернути увагу, що на сьогодні задекларована проблематика ще не стала предметом окремого наукового дослідження. Власне у цьому й полягає наукова новизна публікації

Взаємовідносини українців та поляків, з XVI, якщо не з XIII чи XI ст., важко назвати дружніми. Випадки співпраці були, проте домінували утиски, війни, періодично відбувалися повстання українців проти польського панування. Не зняло протиріч і захоплення Південної Польщі Австро-Угорською імперією. Поляки займали абсолютну більшість адміністративних посад і домінували в рядах панівного прошарку, використовуючи це для подальшого гноблення інших націй.

Ще більше загострились відносини у XX столітті. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. закінчилась поразкою Західно-Української Народної Республіки. Рішення Ради Послів про надання автономного статусу заселеним українцями територіям так і не виконане. Політика міжвоєнної Польщі щодо національних меншин коливалась між «інкорпораційною» програмою націонал-демократів, що передбачала створення мононаціональної держави шляхом примусової асиміляції національних меншин, та «державною асиміляцією окраїн» прихильників маршала Юзефа Пілсудського, яка мала зробити представників непольських народів свідомими громадянами і патріотами Польщі. В подальшому й ця програма передбачала національну асиміляцію неполяків. Більш гнучкою була «волинська політика» воєводи Юзевського, що мала спочатку зробити законотворчими громадян Волині й Полісся [2, с. 70–73]. Проте головними наслідками успіхів та провалів цих політичних курсів були дві пацифікації українських сіл, поступова ліквідація українського шкільництва, ізоляція та переслідування українського руху на Волині, руйнування церков на Холмщині й Підляшші, концентраційний табір у Березі Картузькій та ін. Посилило ворожість націй і відоме рішення уряду Польщі в березні 1939 р. про створення на теренах Західної України умов для